

JUDr. Michal Illner osmdesátiletý

JUDr. Michal Illner letos oslavil svoje osmdesáté narozeniny. Narodil se 19. května roku 1934 v Praze. Tam také vyrostl v rodině, která mu dopřávala dostatek péče a intelektuálně stimulujícího prostředí. Toto rodinné zázemí ho formovalo především v období jeho mládí a dospívání, které prožíval v dobách plných společenských nejistot a zmatků, v nichž často vládly ideologie nad rozumem a zachovávat si kritický odstup při hodnocení společenského dění nebylo vůbec jednoduché. Navzdory tomu (nebo možná právě proto?) se Michal zajímal o společnost, kterou pozoroval kolem sebe, chtěl ji skutečně studovat a chápat principy jejího fungování. Když se v roce 1952, po maturitě na pražském Akademickém gymnáziu, rozhodoval, jak svoji intelektuální ambici naplnit, aniž by si přitom musel zadat s tehdejšími vládnoucími režimem, zapsal se na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde se specializoval jeden z nejméně zideologizovaných a spíše „technicky“ zaměřených oborů, totiž na správní právo. Fakultu úspěšně ukončil v roce 1956. Padesátá léta zrovna nevynikala přílišným respektem k přáním a tužbám jednotlivců, po studiích tedy Michal Illner nastoupil na umístěnou coby podnikový právník do Frýdku-Místku. Ale i na Ostravsku se mohl zvědavý mladý muž se zájmem o fungování společnosti mnohé dozvědět, v pozdějších letech dala tato zkušenost rodilému Pražanovi vhléd do společenského dění, který by nikdy nezískal, pokud by strávil celý život na pražských Vinohradech.

Změny ve společnosti a především postupná liberalizace komunistického režimu v 60. letech otevřely Michalu Illnerovi dříve zapovězené možnosti. Vrátil se do Prahy, v roce 1965 byl přijat do oddělení metod a technik nově založeného Sociologického ústavu Akademie věd a zahájil tak svou dlouhou a produktivní kariéru badatele. Relativní svoboda konce 60. let mu nejen umožnila studovat společnost, aniž

by se musel stát zároveň členem komunistické strany, ale otevřela mu i cestu za hranice pořád ještě dosti omezeného prostoru, v němž se v té době pohybovala znovuoobnovovaná česká sociologie. Jeho zapojení

do činnosti Masarykovy české sociologické společnosti mu dalo příležitost se setkávat se sociology zaměřenými na různé disciplíny. V roce 1967 měl Michal Illner na stáži v Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung v německém Kolíně nad Rýnem možnost seznámit se důkladněji se světovými trendy. V roce 1968 úspěšně složil doktorské zkoušky a získal titul JUDr. v oboru správního práva. V témže roce absolvoval i kandidátské zkoušky ze sociologie. Okupace Československa ovšem výrazně přibrzdila nadějně

se rozbíhající kariéru. Michal Illner sice ještě odcestoval na plánovaný studijní pobyt, takže strávil úplné počátky normalizace v letech 1969–70 v New Yorku, na Bureau of Applied Social Research, ale po návratu už nebyl coby politicky nespolehlivý připuštěn k obhajobě své dizertační práce. Díky svému zaměření na sociální indikátory, které se i novým pánům normalizující se sociologie zdálo užitečné, zůstal Michal Illner vědeckým pracovníkem v Akademii věd, zažil ovšem i ztrátu samostatnosti Sociologického ústavu a ideologický dohled strany nad sociologií. Jeho reakcí na přituhující poměry normalizace bylo pokračování výzkumů na poli „politicky neutrálních“ témat, z nichž vzešla jeho kniha *Sociální ukazatele* (spoluautor M. Foret), a prohlubování spolupráce s demografy a sociálními geografy.

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 byl tak Michal Illner jeden z nemnoha sociologů, který měl hodně zkušeností z výzkumu a zároveň si mohl stát za svými odbornými texty, které napsal v 70. a 80. letech. Zapojil se do obnovy Sociologického ústavu jako samostatného pracoviště v rámci Akademie věd a založil v něm oddělení zkoumající lokální a regionální

aspekty transformačního procesu a demokratizující se lokální politiku. V nově obnoveném Sociologickém ústavu se stal zároveň zástupcem ředitele, aby byl nakonec v roce 1993, po odchodu dosavadního ředitele prof. Musila do vedení Středoevropské univerzity, jmenován ředitelem ústavu. Navzdory velkému zatížení řídicí a administrativní prací, nepřestával Michal Illner publikovat jak v odborných časopisech, tak v odborných knihách, doma i v zahraničí. V této době také byla napsána jeho nejcitovanější díla, kapitola *Territorial decentralization: an obstacle to democratic reform in central and eastern Europe*, jež byla součástí mezinárodní kolektivní monografie *The Transfer of Power: Decentralization in Central and Eastern Europe* (1999, editor J. D. Kimball) zobecňující léta zkušenosti s výzkumem transformace veřejné správy a kniha *Local democracy in post-communist Europe* (2003, spolueditoři H. Baldersheim a H. Wollmann) zabývající se rodící lokální demokracií v post-komunistických zemích.

Jeho vědecká i organizační práce byla ve vědecké komunitě velmi oceňována. Michal Illner se stal členem Standing Committee for the Social Sciences Evropské nadace pro vědu, členem Core Group tohoto výboru, členem Board of Research Committee 05 „Comparative studies in local government and politics“ mezinárodní politologické asociace IPSA, předsedou Podborové komise sociologie a členem Oborové komise společenských věd Grantové agentury ČR, členem hlavního výboru Masarykovy české sociologické spo-

lečnosti nebo členem Vědecké rady Akademie věd ČR. Bez ohledu na velké pracovní vytížení spojené s jeho funkcemi si Michal Illner našel čas na to, aby se věnoval studentům. Již v roce 1990 zahájil výuku předmětu *Základy sociologie pro geografy* na Katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK v Praze, od roku 1992 vedl kurz *Sociologie sídel a Praha: kapitoly ze sociologie města* na Fakultě sociálních věd UK. Vedl celou řadu diplomových i dizertačních prací, desítky a dnes možná už stovky prací oponoval.

I po odchodu z místa ředitele Sociologického ústavu zůstal Michal Illner pracovně velmi aktivní a systematicky dál pomáhá při budování a rozvoji oddělení Regionální a lokální studia, jehož zůstal formálně řadovým, fakticky však nepřehlédnutelným členem. Václav Havel ve své hře *Odcházení* popisuje, jak těžké je pro politika ztratit pozici a být už jenom bývalým kancléřem, Michal Illner se naopak role bývalého ředitele ujal s nadhledem, moudrostí a noblesou. Neprosazoval svoje ego, nemluvil svým nástupcům do práce, ale byl vždycky ochotný poradit a pomoci. Navzdory přibývajícím létům a zkracujícímu se pracovnímu úvazku si zachoval výbornou intelektuální i fyzickou kondici, kterou by mu mohl leckterý třicátník závidět. Přejme mu do dalších let pevné zdraví a zachování onoho pověstného badatelského zájmu a všechno, co se ve společnosti děje...

Tomáš Kostecký

REDAKČNÍ SDĚLENÍ

Ve dnech 21. a 22. května 2014 se v prostorách Akademie věd ČR v Praze uskutečnil XLIV. ročník konference České demografické společnosti. O konferenci Vás budeme podrobněji informovat v příštím čísle *Demografie* (3/2014), v současné chvíli jsou na webových stránkách <https://sites.google.com/site/cdskonference2014/program-konference> dostupné příspěvky a postery ve formátu pdf.

Součástí konference byla i unikátní interaktivní výstava *Lidé v proměnách času*, která se 18. června 2014 přesouvá do Budapešti, kde bude poprvé představena demografické odborné veřejnosti v rámci Evropské populační konference.

Redakce